

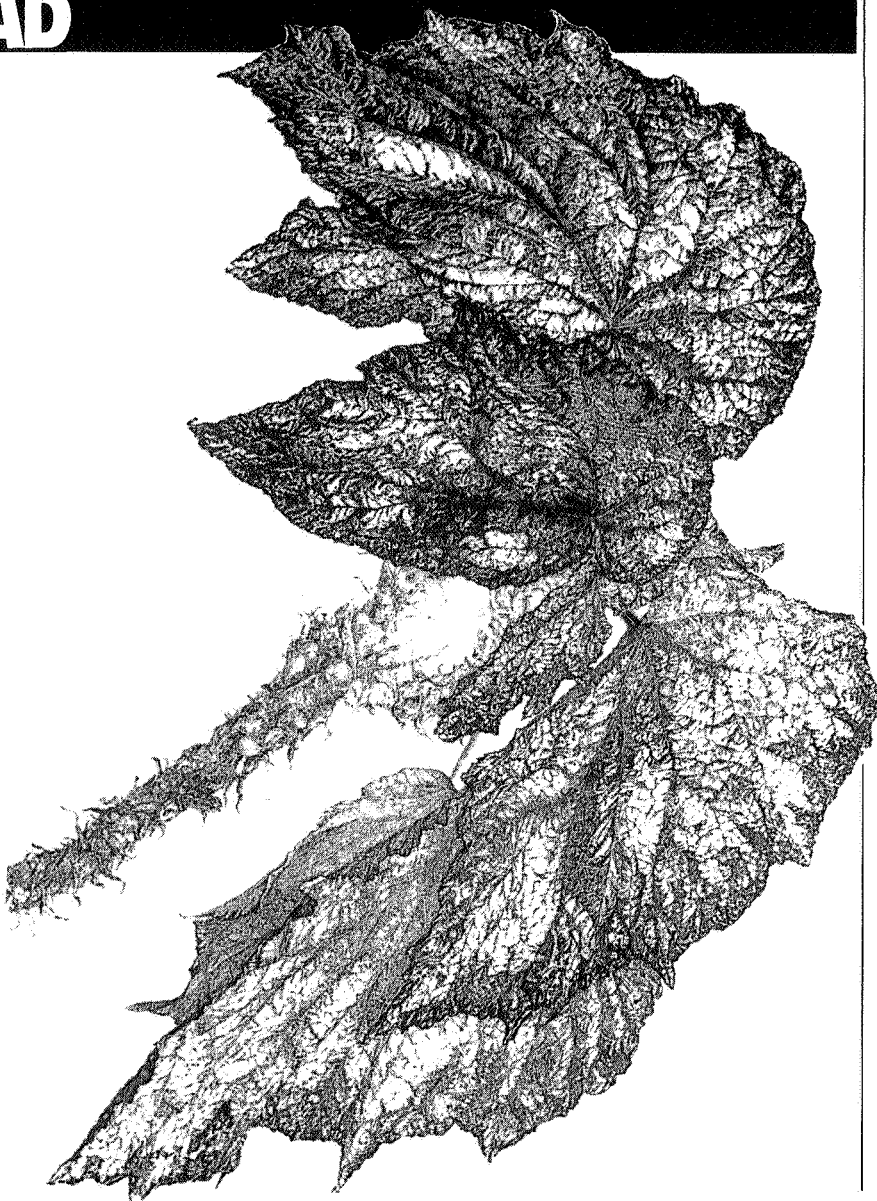
AANDACHT VOOR BOOM EN BLAD

Jan Kooistra

Een van de meest wezenlijke trekken van onze tijd is de ont koppeling van gevoel en natuur. Dat valt te bewijzen uit het taalgebruik om ons heen. Het ambacht van boer of schipper vormde vroeger de taal. In grote verzamelingen heeft men gepoogd het taalgebruik van bv. ook de molenaar te bewaren. Het heeft weinig zin. De dichter van het Hooglied komt met zijn aan de natuur ontleende beeldspraak voor zijn geliefde tegenwoordig niet ver meer. Hoe vervlakkend de zaak wordt blijkt keer op keer uit de krant waar gesproken wordt over de zwangerschap van een koe, of de bevalling van een kalf. Dat er sprake moet zijn van een dracht en het werpen van een kalf of veulen schijnt al vergeten.

Naar mate de moderne nu levende mens gekoncentreerd raakt op de techniek wordt de natuur hem amorf. Tenslotte is de natuur vervallen tot een onprettig gevoel tijdens de vakantie; indien mogelijk zou de zaak beheerst moeten worden. Hiermee zijn we bij de beeldende kunst beland waar het Environment als actieve kunstvorm de omgeving wil hervormen: het einde van een tegen de natuur gerichte ontwikkeling die niet in de Romantiek maar in de Verlichting een oorsprong vindt. Men moet de grote katalogi van Kassel, Milaan enz. eens doorkijken om te beseffen in hoe hevige mate de taal van de kunst is losgeweekt van die van de natuur. Het daarvan losgeweekt zijn wordt verward met autonomie. Intussen impliceert die autonomie een horigheid aan de moderne technische verworvenheden. Willem Brakman heeft in zijn *Kind in de buurt* de plasticiteit van een moderne kunstenaar voldoende beschreven. (Dat de term 'moderne kunstenaar' in feite onhandelbaar is moet de lezer maar een tijdje aannemen.)

De situatie is zorgelijk. De kunst heeft elke

kritische functie voor onze omgeving verloren. Wat lullige bouwsels op het strand van Ameland bewijzen de geestelijke onmacht van hem of haar die de magie van boom en blad niet meer kent. Want juist in die magie ligt de continuïteit vanaf bv. de vroege Japanse kalligrafen tot de natuur-etsers (en/of schilders natuurlijk) van onze tijd. Dwars door revoluties en maatschappelijke ellendes heen is daar de kunstenaar geweest die naast elke mode steeds weer in de ban raakte van boom en blad. Er zijn in de wereld nog landschappen waar die continuïteit aanwezig is. Op IJsland waan je Gunnlaug Slangetong tegen te komen. Het is aan de continuïteit dat cultuur waarde ontleent. Gropius heeft die continuïteit in een breuk veranderd en ons opgezadeld met stadswijken die onleefbaar zijn. Merkwaardigerwijze bloeit het Environment op de poesta van een moderne parkeerplaats. Waar de verbinding met vroeger verloren gaat krijgt het artistieke Produkt een momentaal karakter; met alle gevolgen van dien. Aanvankelijke zuiverheid loopt uit op niets. Waarden die men heet te bestrijden worden door de achterdeur binnen gehaald; denk aan alle kunststof die men tentoonstelt. Kunst die geen traditie wil maar de bekoring van het steeds eenmalig nieuwe loopt uit op een vertoning; dat is wat tegenwoordig aan de hand is. Daarbij is het zeer kurieus dat lieden die in navolging van Duchamp en zijn flesserek aan anti-kunst doen zich in tegenstelling tot hem wel kunstenaar willen noemen.

Hans Sedlmayer heeft in zijn *Kunst und Wahrheit* hierover goede dingen gezegd. Hij heeft ook beklemtoond dat elk artistiek produkt een dubbel worden in zich besluit. Het worden op het moment van de vervaardiging, het ontstaan; en het worden in de

loop van de geschiedenis, het bestaan. Kunst gaat steeds mee, wil hij maar zeggen.

Kleinschaligheid

Het werk van Reinder Homan uit Surhuizum voldoet aan criteria van ontstaan en bestaan. De taal ervan is zo sterk dat het werk direct als artistiek produkt herkenbaar is; het leven ermee geeft een wordende verdieping van de kwaliteit. Homan werd op 12 december 1950 in Smilde geboren. Hij groeide daar op en werd geboeid door het landschap in zijn omgeving. Van 1967 tot 1975 studeerde Homan aan Academie Minerva in Groningen; daarna nog een jaar aan de Jan van Eijck Academie te Maastricht. Aanvankelijk schilder en etser heeft de grafische voorkeur al gauw een definitieve voorrang gekregen. In Surhuizum is ongeveer vanaf 1977 een fascinerend oeuvre ontstaan. Buitengewoon sterk is de ondertoon van een op de natuur gerichte belangstelling; hierop worden bescheiden maar wel volstrekte variaties uitgevoerd. Vanuit een lage invalshoek, vaak bv. die van het konijn zegt Homan ergens, wordt de natuur geobserveerd. Daarbij krijgt de waargenomen natuur trekken van het absolute. Homan geeft geen hogere werkelijkheid weer, of suggereert die; zoals bv. wel bij de Zwiggelte-group gebeurt. (cf. *Realty Revisited by six dutch painters*. Zwiggelte-group, 1982. Een katalogus t.v. exposities in het kader van het Bicentennial.) Wel verwijst Homan naar iets in de natuurlijke werkelijkheid dat de meeste mensen vergeten zijn, nl. een tweede demonische werkelijkheid. In sommige etsen is naar mijn gevoel de angst voor desintegratie haast tastbaar aanwezig. De in de geest van de etser opgezogen werkelijkheid wordt middels de etstechniek getransformeerd naar een nieuwe spirituele manier van zijn; dieper en echter dan de

enkelvoudige observatie van bv. de fotografie.

Tot dusver zijn ongeveer 240 etsen ontstaan. Op een groot aantal exposities viel het te bekijken; vanaf Leek heel in het begin naar Groningen, Amsterdam en Amerika. In de pers is relatief weinig aandacht aan het werk van Homan geschonken; meestal wel in positieve zin. Evenals het werk van zijn oudere gilde-broeder in de natuur, Dirk van Gelder, heeft men wel eens de indruk dat Homan met hem verdrinkt onder dat wat meteen aanspreekt of opvalt. Om van Homan's werk te genieten moet men zich de mentaliteit van een Japanse kalligraaf eigen maken die een heel leven over één haal kon doen. In de thematische beperking van Homan kan men indien men dat wil op de wijze van Aldous Huxley gelukkig worden met weinig ipv. ongelukkig met veel. Natuurgrafiek, en zeker die van Reinder Homan, dwingt tot kleinschaligheid, vergt geduld. Als etser werkt Homan traditioneel; een enkele keer vervaardigt hij een droge naald. In diverse publikaties kan men het werk van

Homan tegenkomen. In de eerste plaats maakte hij met ondergetekende *Een karig brood een amper volle kom*, tgv. het tienjarig bestaan van de Bestuurscommissie Zuidelijk Westerkwartier. Ongeveer een jaar daarna ontstond bij de gedichten van Theun de Vries *Atlantische Avond*; er bestaat een editie van met originele etsen en een goedkopere handelseditie. Dit jaar verscheen de rijmprint *Vijf gedichten voor een jarig dorp*, ivm. het duizendjarig bestaan van Tolbert in het Westerkwartier. Het heeft een schitterende ets van Homan. In *Prints today Holland USA* tenslotte is werk van Homan opgenomen.

Etsen is een democratische manier van elitair bezig zijn. Tegen niet al te gekke prijzen kan ieder zich een verzameling grafiek aanleggen. Misschien juist daarom is vooral het etsen gekoppeld aan begrippen als vrijheid en eigenereidheid; een etser als Homan laat zich niets aan modes gelegen liggen. Terecht is de artistiek verstarung gekonstateerd in de grafiek van Vlaanderen na de Tachtig-jarige oorlog. Jan Poortenaar en Irene de Groot

hebben in hun respectievelijke boeken documentair vastgelegd wat bewaard moest blijven. Hun boeken bekijkend komt men ahw. vanzelf via Dirk van Gelder bij Reinder Homan terecht.

De waarde die de natuur heeft bij de door Poortenaar en de Groot afgebeelde etsers rechtvaardigt de kennismaking met Homan in dit tijdschrift.

Bibliografie

- 1 *Grafiekmanifestatie 1978*. Stichting Museum Schiedam, catalogus nav. expositie, 2 december 1978 tot 15 januari 1979.
- 2 *Cultureel Maandblad Groningen*. 19e jaargang, nr. 4 dec. 1978. Jan Kooistra. Reinder Homan te Surhuzum: etsen in een grensland. P. L. Geenen. Het Westerkwartier in gedichten en etsen.
- 3 *Grafiek uit Benelux / l'art graphique en Benelux*. Katalogus bij een expositie Kunstambachten vd. Benelux Economische Unie.
- 4 Jan Kooistra. *Een karig brood een amper volle kom*. Buitenpost, Lykele Jansma, 1978. Illustraties naar etsen van Reinder Homan.
- 5 Theun de Vries. *Atlantische Avond*. Buitenpost, Lykele Jansma. 1979, met originele etsen van Reinder Homan. Van deze uitgave bestaat onder hetzelfde uitgeverssignum een goedkope handelseditie.
- 6 *Petit*, een uitgave van Galerie Petit, Amsterdam, nr. 2 oktober 1979. Een gedicht van Theun de Vries en Jan Kooistra bij een ets van Reinder Homan. nr. 4. maart 1980. ets. Galerie Petit. *Tien jaar Lyrisch realisme*. z.j.
- 7 *Hollands Maandblad*. 1981 / 401. Amsterdam, Meulenhoff.
- 8 *Grafiek 81*. Cult. Centrum Venlo-de Krabbedans, Eindhoven-de Vaart Hilversum.
- 9 Jan A. Verbruggen *Etsen, handboek voor de praktijk*, Amsterdam, Ploegsma, 1981.
- 10 *Catalogus voorjaar 1981*. Anloo, Galerie Musch.
- 11 *Beeldende Kunstenaars in Friesland*. Leeuwarden, Stichting Fryske Kulturried z.j.
- 12 *Vijf gedichten voor een jarig dorp*. Leek, Lit. Kring. Leek, 1982.
- 13 *Prints today Holland USA*. Katalogus tgv. het Bicentennial Nederland-USA.